

Płeć jest jedną z najbardziej istotnych zmiennych w badaniach nad przestępczością i przemocą (Potter, 2015; Renzetti i in., 2012). Przez wiele lat kryminolodzy zaniedbywali temat przestępczości kobiet, traktując ją jako nieistotny obszar badawczy (Duarte i Gomes, 2015). Aktywność przestępcza podejmowana przez kobiety była traktowana jako złamanie obowiązujących zasad, które wynikały z przypisanych do płci żeńskiej ról i obowiązków społecznych. Jak wskazują Duarte i Gomes (2015), przez dziesiątki lat kryminologia konstruowała opowieść o kobiecej przestępczości opartej na uprzedzeniach i wyobrażeniach o kobiecie jako jednostce biernej i uległej, co jednoznacznie wykluczało się z zachowaniami o charakterze przestępczym. Postrzeganie przestępczości kobiet było więc zniekształcone przez pryzmat stereotypów płci. Dopiero fala feministyczna, która rozpoczęła się w latach 70. XX wieku zwiększyła zainteresowanie badaczy tą tematyką (Renzetti i in., 2012). Długoletnia obojętność badawcza wobec łamania prawa dokonywanego przez kobiety spowodowała, że większość współczesnych teorii kryminologicznych jest stworzona w oparciu o analizę przestępczych zachowań mężczyzn (Renzetti i in., 2012). Tym samym stosowanie ich w badaniach przestępczości kobiet może nieść ryzyko wyciągania nietrafnych wniosków. Aktualne badania dowodzą, że niektóre czynniki kryminogenne są uniwersalne płciowo, należy jednak zwrócić uwagę, że pewne mechanizmy psychospołeczne odpowiedzialne za przestępczość mogą być specyficzne ze względu na płeć (Kruttschnitt, 2016). Jednym z ważniejszych kierunków współczesnej kryminologii jest badanie procesów poznawczych. Specyficzne przekonania, zniekształcenia poznawcze i wzorce myślenia sprzyjają aktywności przestępczej. Glen Walters (1990, 2007) w oparciu o badanie specyfiki procesów myślowych osób łamiących prawo, stworzył teorię przestępczych stylów myślenia, która stanowi jedno z głównych założeń teorii przestępczego stylu życia. Teoria ta wywodzi się z trzech innych koncepcji: zróżnicowanych powiązań Sutherlanda, neutralizacji Sykesa i Matzy oraz osobowości kryminalnej Yochelsona i Samenowa. Walters zdefiniował

przestępczy styl myślenia jak zawartość, treść myślenia i proces prowadzący do inicjacji i utrzymywania zachowania charakteryzującego się notorycznym łamaniem prawa (2006, s. 88). Przestępczy styl myślenia stanowi więc nie tylko potencjalny czynnik wyzwalający przestępczość, ale również może być mechanizmem podtrzymującym ten rodzaj aktywności. Jak opisuje Walters (2002, 2006) decyzja o popełnieniu przestępstwa stanowi wybór jednostki, który jest moderowany poprzez procesy poznawcze oraz uwarunkowania środowiskowe. Przestępczy styl myślenia przejawia się poprzez osiem charakterystycznych, kognitywnych wzorów, które zapewniają jednostce usprawiedliwienie dla zachowań łamiących prawo. Przeprowadzone do tej pory badania wykazały, że antyspołeczne postawy i przekonania należy uznać za najsilniejszy predyktor przestępczości wśród osób dorosłych, niezależnie od płci (Walters, Lovenkamp, 2016). Jak podkreśla Walters, porzucenie przestępczego stylu życia jest możliwe dopiero po zmianie dysfunkcyjnych wzorców myślenia. W związku z tym, badanie czynników ryzyka, które warunkują wykształcenie się specyficznych stylów myślenia przestępczego daje możliwość wprowadzania oddziaływań redukujących to ryzyko, a w przypadku osób, które popełniły przestępstwo – wprowadzania skutecznych interwencji resocjalizacyjnych. Specyfika stylów poznawczych jest uwarunkowana dynamicznie oddziaływującymi na siebie zróżnicowanymi czynnikami. Walters zaznacza, że istnieją liczne uwarunkowania sprzyjające kształtowaniu się przestępczego stylu myślenia, które należy uznać za czynniki ryzyka (2006, 2007). Jak wskazuje Gierowski (2005) poszukiwanie czynników ryzyka zachowań przestępczych i tworzenie złożonych modeli wskazujących na wzajemne zależności między nimi, daje możliwość skutecznych działań profilaktycznych, redukujących ryzyko aktywności przestępczej, jak również pozwala określić czynniki ochronne, które należy wzmacniać u jednostek zagrożonych przestępczością. Walters sugeruje, że do modeli czynników wyjaśniających ryzyko kształtowania się przestępczych stylów myślenia należy włączyć

zróznicowane zmienne: psychologiczne, temperamentalne, socjoekonomiczne oraz środowiskowe, takie jak narażenie na przemoc w okresie dzieciństwa i adolescencji. Ostateczne wykształcenie się przestępczych stylów myślenia wynika z interakcji między tymi zmiennymi (Walters, 1990, 2006, 2007). Na podstawie literatury tematu wyodrębniono grupę czynników psychologicznych (style przywiązania, empatia, potrzeba poznawczego domknięcia oraz umiejscowienie poczucia kontroli), czynnik biologiczny – cechy temperamentalne, czynniki socjodemograficzne, środowiskowe oraz penitencjarne, które można uznać za potencjalne czynniki ryzyka w kształtowaniu się przestępczych stylów myślenia. Autorka pracy wybrała tematykę czynników ryzyka kształtowania się przestępczych stylów myślenia u kobiet skazanych za przestępstwo z użyciem przemocy ze względu na swoje zainteresowania naukowe problematyką przemocy oraz ciekawość badawczą. Przestępcze style myślenia u kobiet są zagadnieniem nowatorskim w polskim obszarze kryminologii. Istotne jest uzasadnienie wyboru grupy badawczej ze względu na rodzaj popełnionego przestępstwa – jak wskazują dotychczasowe badania, określone wzory przestępczego myślenia mogą być charakterystyczne dla rodzaju czynu zabronionego (Walters, 2006; Megreya, 2015). Podejście to przekłada się na jeszcze większą trafność w projektowaniu rozwiązań o charakterze profilaktycznym i prewencyjnym – nie tylko ze względu na płeć, ale również rodzaj popełnionego przestępstwa. Głównym celem badawczym było określenie, które ze zmiennych zawartych w modelu badawczym są czynnikami ryzyka kształtowania się przestępczych stylów myślenia w badanej grupie. Przeprowadzone badania w ramach rozprawy doktorskiej są krokiem w stronę konceptualizowania integrującego modelu czynników ryzyka kształtowania się przestępczych stylów myślenia u kobiet skazanych za przestępstwo z użyciem przemocy. Dzięki temu możliwe jest uzupełnianie luki badawczej związanej z przestępczością kobiet i tworzenie teorii specyficznej ze względu na płeć.